

מוסרי דעת ונתיבי תורה מהיכל רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

• ישיבת פוניבז' •

פרשת חיי שרה תשפ"ד

• כס"ד •

"יפה שיחתן של עבדי אבות"

אותם בזה, וזה היה כיוון שהוא ממש חי כך, ראו עליו שכל דבר שהוא עושה שהוא נמצא עם הקב"ה. ודבר פשוט שבלי זה לא היה שום סיכוי שיקח את רבקה, שהרי בהתחלה היה צריך להתפלל שיצליח למצוא אותה, וגם אחר כך מובא במדרש (ילקוט שמעוני כ"ד, ק"ט) "כיון שראו את הצמידים נתקבצו להרוג לאליעזר וראו שהיה נוטל ב' גמלים בב' ידיו ומעבירן את הנחל כיון שראו כן אמרו אין אנו יכולין להרוג והניחו קערה לפניו וסם המות בתוכה ובזכות אברהם נתחלפה הקערה ואכל בתואל ממנה ומת", הם ניסו להרוג ולהרעיל אותו, וההצלה שלו היתה בזכות המלאך שהחליף בין הקערות.

ולפעמים נדמה לאדם שיכול להסתדר לבד, אבל כאן רואים שהכל מגיע מהקב"ה, וזה מה שאנחנו לומדים מהמעשה עם אליעזר - שהאדם צריך לחיות עם הקב"ה כל הזמן, ובעצם כל אחד שלומד תורה צריך לדעת את זה, אבל אפשר ללמוד את זה משיחתן של עבדי אבות. והיה להם את זה כיון שהיו בבית שכל הזמן היה שם את ההרגשה הזאת.

כיצד ללמוד את הפרשיות של "שיחתן של עבדי אבות"

וצריך לדעת איך לשמוע את "שיחתן של עבדי אבות", ולכן שמע את השיחה הזאת, אליעזר הצליח לשכנע אותו במה שאמר, אבל כדי שאנחנו גם נהיה כך, צריכים לדעת איך לשמוע את זה, וחז"ל אומרים לנו "יפה שיחתן", כדי שאנחנו נשמע. ואנחנו באופן כללי לא לומדים מכל מה שקורה לנו, ועל פי רוב גם כשלומדים בתורה את הפרשיות האלו, מעשי האבות, נשארים עם ההבנה כמו הילדים בחיידר, ומספרים בדיוק באותה צורה את המעשה של אליעזר עבד אברהם. כל אחד צריך לעשות חשבון הנפש איך הוא לומד חומש, הרי למדת את זה פעם ראשונה כשהיית ילד, ומאז נשארת עם אותה הבנה, וצריך ללמוד את זה כל פעם כאילו עכשיו זה פעם ראשונה, וזה הדרך ללימוד התורה.

אנחנו נשארים בהבנה שלנו כמו ילדים, וכשילדים שומעים את הסיפור על אברהם - לא מבינים שיש בזה דבר מיוחד. ובמשך החיים מגיעים לפתחו של האדם התמודדויות, ויש לו תכונות שמשפיעות עליו לכל מיני דברים, ואין לו את ה'נשק' שהיה יכול להשתמש בו - שיחתן של עבדי אבות, כיוון שהוא לא לומד את זה עכשיו, אלא למד את זה רק פעם.

הודאה לקב"ה על כל דבר

אחד מהתפקידים הגדולים שיש לאדם זה הודאה לקב"ה, ואפשר ללמוד את זה מאליעזר, כשהוא סיפר את הסיפור הוא לא סתם סיפר אלא מיד הוא כבר אומר "ואקד ואשתחוה לד' ואברך את ד' אלוקי אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת את בת אחי אדני לבנו" (שם כ"ד, מ"ח). וכשהם הסכימו שיקח את רבקה מיד "ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ארצה לד'" (שם, נ"ב).

האדם יודע שהכל מגיע מהקב"ה, כל מה שהוא אוכל ושותה, הכל מגיע ממנו, הוא נותן לנו את הפה והשיניים ללעוס, והכל הוא עושה, אבל בכל אופן זה לא משפיע עלינו, כיוון שדברים שהאדם רואה הם משפיעים עליו, לטוב ולרע, ואם אחד יראה פתאום משהו מזעזע - יחיה בטראומה מסוימת, אבל מי שרק שמע את המעשה - זה יפריע לו הרבה פחות, וההבדל הוא שזה בחוש, וזה בשכל. וכשאדם אוכל הוא לא רואה בחוש שזה מגיע מהקב"ה, הוא יודע את זה, אבל הוא כלל לא חי ומרגיש את זה וכל החיים יכולים לעבור עם אותם הרגשות בלי ששום דבר ישתנה. אבל אם אחרי האוכל הוא יודה על זה לקב"ה בהתרגשות - זה יהיה ממש בחוש אצלו, הוא מרגיש מי נתן לו לאכול, ואם תודה לקב"ה על כל דבר שיש לך - זה נכנס לך בחוש, הנה קיבלתי מהקב"ה, והודיתי לו.

חשיבותם של עבדי אבות

"יפה שיחתם של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בני" (בראשית רבה ס' ח'), התורה מאריכה בכל המעשה שהיה עם אברהם, שאמר לאליעזר עבדו, ושוב מביאה התורה את כל המעשה פעם נוספת, כשאליעזר סיפר את זה מחדש ללבן, וזה נכתב הלאה לכל הדורות - איך בדיוק הוא סיפר את זה. והתורה בעצמה הרי מקצרת בהרבה מקומות והרבה דינים לומדים ברמז מייטור של אות אחת, והגמ' (גדה נו) לומדת שדם השרץ מטמא "דכתיב במותם כעין מותם", לומדים זאת מאות אחת שלכאורה היא מיותרת, והתורה האריכה בזה, כיון שיפה שיחתן של עבדי אבות.

התורה משנה את האדם ומידותיו וזו הבחירה

אמרין בגמרא (ב"ב טז): "אמר רבא בקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין אמר לפניו רבונו של עולם בראת שור פרסותיו סדוקות בראת חמור פרסותיו קלוטות בראת גן עדן בראת גיהנם בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך", כמו שבראת בעולם שור וחמור, והשור לא יכול להיות חמור, וחמור לא יכול להיות שור, גם בראת צדיקים ורשעים, וממילא כשבראת אותם ידעת שיש צדיקים ויש רשעים, ואין להם בחירה, והכל ידוע מראש, ולא מגיע להם על כך עונש ושכר. וממשיכה הגמרא "ומאי אהדרו ליה חבריה [דאיוב] (איוב ט"ו, ד) 'אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני קל' ברא הקדוש ברוך הוא יצר הרע ברא לו תורה תבלין", יש פתרון.

בעצם הטענה של איוב הייתה שכל אחד נולד עם מידות ותכונות מסוימות ואין אפשרות לשנות אותם, ה"מידות" לא ניתנות לבחירה לטענתו, וכמו שבהמה אינה יכולה להשתנות, אף את התכונות אי אפשר לשנות, והכל נקבע משמיא מה יהיו התכונות של כל אחד, ויש לכל אחד התכונות שנוול עמם. הרמב"ם (דעות א, א) כותב שיש מידות שיש אותם לאנשים מתוך טבעם "יש אדם שהוא בעל חמה כועס תמיד ויש אדם שדעתו מיושבת עליו ואינו כועס כלל וכו'", ואיוב טען שאי אפשר לתת כלל שכר ועונש לאדם, כי דבר אינו תלוי בבחירתו. וחבריו טענו לו "תורה תבלין", התורה משנה את האדם.

וזה חידוש גדול שאדם יכול להשתנות על ידי התורה, וגם את זה צריך להוכיח, וידוע שיש אנשים שהגיעו לדרגות עצומות מהתורה, אבל צריך להסביר את זה. וידועים דברי התוס' בכתובות (סג) שהק' אמאי דאמרין שם בגמרא דהתירו לכלבא שבוע הנדר שנדר את בתו ור' עקיבא שלא יהנו מנכסיו, דאדעתא דהכי לא נדר, והק' שם בתוס' "וא"ת והלא אסור לפתוח בנוול דאמרין בנדרים בפ' ר' אליעזר (דף סד). כיצד אמר קונם שאיני נהנה לפלוני ונעשה סופר כו", הדין הוא שאין פותחין בנדרים בנוול, ואיך התירו לו הנדר. ותי' התוס' "וי"ל דהכא לא חשיב נולד כיון שהלך לבי רב דדרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול", כיון שהלך ללמוד תורה, והדרך היא שההולך ללמוד שנעשה אדם גדול - לא חשיב נולד. והיום לא כולם מכירים שכך היא הדרך, לומדים ומרגישים שנשארים אותו הדבר.

לחיות את הקב"ה כל הזמן

כאן באים חז"ל ומלמדים אותנו חידוש גדול - "שיחתן של עבדי אבות", מהשיחה של עבד אברהם רואים דוגמא איך הוא חי כל היום, הוא צריך משהו הוא מיד מתפלל, וכל מה שקורה איתו - מיד מודה על כך לקב"ה, נמצאים כל הזמן עם הקב"ה, אין משהו חוצץ באמצע. וכשבא שם וסיפר את המעשה עם אברהם אבינו, עם הניסים שקרו לו בדרך - הם אמרו "מד' יצא הדבר" (בראשית כ"ד, נ), זה היה חידוש גדול שאמרו את זה, הרי לבן אחר כך כשנפגש עם יעקב אבינו הוא אמר "אלוקי אברהם ואלוהי נחור" (שם ל"א, נ"ג), הוא נשאר בתוך הגילולים שלו, אבל באותו הזמן אליעזר הצליח לשכנע

שיחתן של עבדי אבות" - כך חיו בכית אברהם

"שיחתן של עבדי אבות" באה להגיד לנו - צורת חיים. עבדי אבות זה כל אלו שהיו בבית של אברהם, שזה לא דבר מיוחד שהיה אצל אליעזר, אלא אצל כל עבדי האבות, כל מי שהיה בביתו של אברהם היה כך - חיו בהרגשה שיש בורא עולם. ובזה מתבטא מהי התגובה של האדם, אם מודה על כל 'פירו' לקב"ה - מאותו הרגע הוא מרגיש בחוש - קיבלתי, הקב"ה נתן לי את זה.

כשלומדים תורה צריך להרגיש את הקב"ה

וממילא כשלומדים צריך לדעת גם איך להרגיש את זה. יש "יהי רצון" לפני הלימוד, שמבטא שהקב"ה נתן את התורה. ויש הודאה שאומרים אחר הלימוד, שבו מודים על מה שקיבלנו את התורה. ואם אומרים את זה בכונה יש סיכוי שנרגיש שהתורה מגיעה מהקב"ה, ואם לא - שוכחים. האדם לומד ולא מרגיש משהו מיוחד, והגמרא בברכות (כב) מלמדת אותנו איך צריך ללמוד תורה "אמר רב נחמן בר יצחק עשאו רבי יהודה כהלכות דרך ארץ דתניא והודעתם לבניך ולבני בניך וכתוב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע, וכשאדם לומד שכונה כנגדו, והאדם לא חושב על כך כלל.

עבדי אבות מלמדים אותנו איך לומדים, ואם לומדים תורה בלי מחשבה, ומתפללים בלי עסק מיוחד, זה לא מעלה אותנו לדרגה שצריך לחיות בה. אבל אם נלמד כמו שצריך, ונבקש "אתה חונן", ונודה לקב"ה ב"מודים" על כל סברא טובה שחידשנו, ובוודאי שסברא חדשה שווה לא פחות מלמצוא מציאה. וכתוב במשנה ראשונה (בהקדמה למשניות) "יש לך אדם ששכלו רחב בתורה לחדש חידושים ולעשות ציצין ופרחים בתורה זה צריך להודות על חלקו מלבד הברכה הכוללת ששם חלקי מיושבי ביהמ"ד על התוספת צריך הודאה בפני עצמה", המודים שאומרים אחר הלימוד, זה לא למי שחידש חידושים, ומי שמחדש חידושים - צריך להודות הודאה נוספת לקב"ה, הוא הרוויח עכשיו דברים נוספים.

עבדי אבות לימדו אותנו לשייך כל דבר לקב"ה. אדם יכול בכל חיו לשמור תורה ומצוות, אבל לא לשייך עצמו לקב"ה. אבל אם הוא 'חי עם זה, ומודה כל הזמן לקב"ה - כל הזמן הוא מחובר לקב"ה, וזה מה שאנחנו לומדים מעבדי אבות. ועל זה נאמר "יפה שיחתן".

מעשי האבות הם ההקדמה לכל התורה כולה

פשיטא שכל חומש בראשית הוא הקדמה לשאר התורה והמצוות, וזה כמו אחד שבונה בית, והמטרה היא המגורים בבית ולא עצם

הדירה, אבל עיקר השקעת הכוח הוא בבניה. ובכל החיים זה כך. בחתונה משקיעים הרבה מאוד, אבל החתונה היא בעיקר בשביל ההמשך, מה שבעיקר חשוב זה ההמשך, אבל עיקר ההשקעה היא כאן. עבדי האבות ראו מה היה אצל האבות, - תורה, תפילה, אמונה, חסד, מידות, ומזה באה התורה. ובוודאי שהתורה היא העיקר, אבל בלי מידות - אין תורה, וזה עבדי האבות לימדו אותנו לדורות.

וזה מגיע ממי שלומד ועוסק בתורה כל היום, אז הוא נהיה בעולם אחר, מה שהיה לאברהם אבינו עין טובה, רוח נמוכה, ונפש שפלה, זה לא רק אצל אברהם אבינו, אלא זה עצם היסודות בתורה. ידוע ביאורו של רבינו חיים ויטאל (שערי קדושה ח"א, ב) לשאלה הידועה, מדוע המידות לא נכתבו בתורה, "ולפיכך אין המדות מכלל התרי"ג מצוות, ואמנם הן הכנות עקריות אל תרי"ג המצוות בקיומן או בביטולם, יען כי אין כח בנפש השכלית לקיים המצוות על ידי תרי"ג איברי הגוף אלא באמצעות נפש היסודית המחוברת אל הגוף עצמו בסוד (ויקרא י"ז, י"ד) כי נפש כל בשר דמ"ו בנפשו הוא, ולפיכך ענין המדות הרעות קשים מן העברות עצמן מאד מאד", המידות הם לא חלק מהתרי"ג מצוות, המידות הם ההקדמה לכל התורה.

החובה ללכת בדרכי אבות

האדם חייב לתקן עצמו, והדרך לכך היא למידה ממעשי האבות, זה הפירוש של "אבא" - הכל מגיע ממנו. ואם רוצים באמת להשתייך לאבות יש לנו תורה שמלמדת אותנו מה הם היו, וזה חז"ל באים ללמד אותנו, עין טובה, רוח נמוכה, נפש שפלה - זה היה אברהם אבינו, והוא נטע את הכוח בעם ישראל להמשיך להיות כך, וזה מה שרואים מעבדי האבות, הכל כתוב בזה. ויש לנו חובה על כל אחד גם לשמוע את מה שאמרו לנו העבדי אבות, ולכן התורה מאריכה בזה.

וזה הדוגמא שאנחנו רואים עכשיו מאליעזר עבד אברהם - קיבלת טובה היום מהקב"ה, תודה על כך, ובזה אתה משייך את זה לקב"ה, וידועים דברי הרמב"ן בסוף פרשת בא (שמות י"ג, ט"ז) "ולפיכך אמרו (אבות ב', א) "הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה" שכולן חמדות וחביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן לאלוקיו, וכוונת כל המצוות שאמין באלוקנו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין קל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו", מטרת כל היצירה היא כדי שנודה לקב"ה על מה שבראנו, וזה היה דרכם של האבות.

ואם אנחנו רוצים להצליח ולעלות בכל המעלות שיש לעם ישראל, צריך לדעת מה הקב"ה רוצה מאיתנו, ואת זה לומדים מעבדי אבות.

(מוצאי שבת חיי שרה תשפ"א)

דברי חיזוק מרבינו מרן שליט"א שנאמר בכולל "משנת צבי אריה" לאחר השיעור במסכת ערלה - יום חמישי אור ל"ט מר חשוון תשפ"ד

כוחו של היצר הרע הוא להסיט את עיקר הנושא, הוא חושש שיהיה איזה השפעה טובה למישהו מכל ענין המלחמה, והוא מסיח את הדעת. במעריב אנחנו מודים לקב"ה כל יום על מה שהוא מציל אותנו בכל זמן משונאנו "הפודנו מיד מלכים, מלכנו הגואלנו מכף כל העריצים הקל הנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשינו", אבל אנחנו אומרים את זה בצורה של מלומדה, לא באמת חיים את זה.

תמיד ידענו שחיים סביבנו ומקיפים אותנו מיליוני ערבים, אבל רק עכשיו אנחנו יודעים את גודל הסכנה, כמה שהם חיות טורפות, זאבים טורפים. וכעת אנו רואים שאנו לבדנו לא יכולים לעמוד מול כל מיליוני הערבים שסביבנו, וכבר הזכרתי בישיבה, שאם ארה"ב היו צריכים לשלוח לכאן עזרה ומטוסים - כנראה שבלי זה לא היה כוח לעמוד נגדם לבד. והחיות והזאבים הללו רוצים לטרוף אותנו, והקב"ה מציל אותנו מהם, ולכן כשאנחנו מתפללים על זה ומודים במודים לקב"ה, צריך להגיד את זה עם יותר מחשבה, להתבונן יותר במה שאנחנו מתפללים.

מתפללים על הגשם, וברמב"ן (דברים י"א, י) "והנה הפרשה הזו תזהיר במנהגו של עולם, וממנה נלמד כי אע"פ שהכל ברשותו ונקל בעיני ד' יתברך להאביד יושבי ארץ מצרים ולהוביש נהרותם ויאוריהם, אבל ארץ כנען תאבד יותר מהרה שלא יתן בה מטרות עוזו, החולה צריך זכות ותפלה שירפאהו השם יותר מן הבריא שלא בא עליו החול", ארץ ישראל צריכה תפילה גדולה יותר על הגשם, ובצורה של תפילה כמו שמתפללים על חולה שיבריא. הרי אם לא ירד כאן גשם לא יהיה איך לחיות, בכל ארצות תבל ירידת הגשמים היא טבעית, בכל שנה ושנה יורדים גשמים, ואילו בארץ ישראל בכל שנה יש ספק אם ירד גשם השנה ומתפללים על זה כל פעם מחדש. וכיון שכך, התפילה על הגשם היא אחרת, וכמו כשיש חולה בבית שמתפללים עליו הרבה יותר, שבכל מקום שיש סכנה, התפילה היא אחרת. זה המצב שבו אנחנו נמצאים עכשיו, כשמתפללים לקב"ה שיציל אותנו מהגויים, זה כמו מי שמתפלל על החולה שיבריא, אנחנו נמצאים במצב סכנה. והאמת היא שגם זה נס, שאנחנו חיים במנוחת הנפש, בלי דאגה ובהלה גדולה.

אנחנו צריכים להרגיש את ההכרת הטוב לקב"ה על כל מה שעשה ועושה איתנו, ואם נרגיש את זה - נצא עם רווח מהמצב הזה, ומי שרוצה לגדול מהמצב הזה יכול לשנות עכשיו לגמרי את התפיסה וההסתכלות שלו על החיים בנושא הזה. ואז אפשר להתקדם עוד בעבודת ד' ובכל מה שהקב"ה רוצה שנתקדם.

אנחנו חייבים הכרת הטוב לקב"ה, זה המנוע של כל עבודת ד', ואחרי שכל זה הומחש לנו יותר, עם כל הניסים שהקב"ה עושה עימנו - מוטל עלינו לנצל את זה לצורך הרגשת הטוב אליו יתברך.

לתרומות והנצחות:

מכון 'צור התורה'
0747-3464-65
לקבלת הגיליון מידי שבוע באמייל:
mzh0747@gmail.com

שלוחה מיוחדת

על המאורעות בארה"ק
בקו השיעורים 0733718408
שלוחה 5<1<4

נתרם לרפואת

הרב חיים נפתלי צבי בן צביה שליט"א
ומרת מרים בת נחמה גלה שתחי'
לרפ"ש בתושחי'

לעילוי נשמת

ראש מתיבתא דליקוד מרן הגאון האדיר
רבי אהרן קוטלר זצוק"ל
גלב"ע ב' כסלו תשכ"ג
נתרם נ"י צאצאי ידונו הרבנים הגאונים ה"ר - לייקוד